

Οι μοναδικές πληροφορίες που έχουμε για τις καλλιέργειες και την οικονομία της Ραψάνης τον 19ο αιώνα προέρχονται από μαρτυρίες συγγραφέων της εποχής. Ο Ι. Λεονάρδος γράφει το 1836 ότι «ταύτη περικυκλώνουσι καλλιεργημένοι αγροί καί επιμελημένοι άμπελοι με εξαιρετα σταφύλια».¹⁴ Στο τέλος του 19ου αιώνα ο Ν. Σχινάς γράφει: «Ο σημερινός πληθυσμός της Ραψάνης... ασχολείται κυρίως εις το εμπόριον, την αμπελουργίαν και την παραγωγήν οίνου, παραμελήσας την μεταξοσκωληκτροφίαν και την υφαντική, εις ην ολίγοι ασχολούνται. Έχει 2 ναούς ... σχολείον δημοτικόν και ελληνικόν, 5 πενιχρά καφενεία, 4 παντοπωλεία, 4 κλιβάνους, 10 υποδηματοποιεία, 6 υδρομύλους, ως έκαστος το ημερονύκτιον αλέθει 50 οκάδας, 2 νεροτριβάς και αφθονίαν ποσίμου ύδατος, έλλειψιν δε καυσίμου ύλης. Διατρέφει δε 150 ημιόνους και όνους, 125 βόας και 5 χιλ. πρόβατα. Οι νυν κάτοικοι αυτής διακρίνονται επί αξενία και αισχροκερδία, ως παρέχοντες άπαντα τοις εν αυτή διαμένουσιν εις τιμάς υπερτιμημένας».¹⁵

Για τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα, ο Β. Οικονομίδης, γεννημένος στη Ραψάνη, γράφοντας το 1935 για τη γενέτειρά του¹⁶ αναφέρεται στην «εντατική καλλιέργεια των αμπελιών». Ο θαυμασμός του για τους αμπελώνες της ιδιαίτερης πατρίδας του τον οδηγεί σε υπερεκτίμηση της έκτασής τους, εφόσον υπολογίζει τη συνολική έκταση των αμπελιών σε 6.000 στρέμματα, και την «απόδοσή τους σε κρασί ως ένα εκατομμύριο οκάδες». Στη συνέχεια αναφέρεται στις άλλες δραστηριότητες και προσόδους των συμπατριωτών του. «Άλλο εισόδημα που έχουν οι Ραψανιώτες είναι το κουκούλι. Έχουν στα περικόβλια τους φυτεμένες μουριές και φυλάγουν μεταξόσπορο. Άλλοι πάλι, κα-

14. Βλ. *Προμηθείς*, έτος Δ', Οκτώβριος 1892, σ. 369.

15. Βλ. Ν. Σχινάς, *Οδοιπορικά Σημειώσεις*, εν Αθήναις 1886, σ. 218.

16. Βλ. Βασιλείου Οικονομίδη, «Η Ραψάνη», *Θεσσαλικά χρονικά*, 1935, σσ. 358-366.

ταγίνονται στην κτηνοτροφία... Εκείνο που λείπει ... είναι που δεν έχουν αρκετά χωράφια να καλλιεργούν για το ψωμί τους. Για τούτο αναγκάζονται πολλές οικογένειες να πηγαίνουν στη Νυχτερέμη, και να σπέρνουν καλαμπόκι και άλλα γεννήματα, να ξεμακραίνουν 3-4 ώρες από τη Ραψάνη, να φεύγουν από δροσερό και υγιεινό κλίμα, σε νοσηρό και ανθυγιεινό, και να γυρίζουν άρρωστοι από ελονοσία και άλλες ασθένειες. Σημαντικό και αξιόλογο πόρο είχε παλαιότερα η Ραψάνη και από εμβάσματα που έστελναν τα παιδιά της, που είχαν πάει στην Αμερική εδώ και 25 χρόνια περίπου... Μερικοί Ραψανιώτες εξακολούθησαν να μένουν εκεί και να συντηρούν από κει τις οικογένειές τους».

Ας σταθούμε όμως στην αμπελοκαλλιέργεια, που είναι η βασική καλλιέργεια στη Ραψάνη. Ο υπολογισμός της σε 6.000 στρέμματα το 1935 είναι σίγουρα υπερβολικός. Η γεωργική απογραφή του 1929 (της οποίας τα αποτελέσματα δίδονται κατά επαρχία) καταγράφει για το σύνολο της επαρχίας Τυρνάβου 12.789 στρέμματα αμπελοκαλλιέργειας. Η Ραψάνη μόνη της δεν μπορούσε να καλύπτει το μισό των αμπελώνων, εκτός αν οι αριθμοί της απογραφής δεν αποδίδουν με ακρίβεια την πραγματικότητα. Ας δούμε αναλυτικότερα την πρώτη γεωργική απογραφή του 1911, που πραγματοποιήθηκε σε περίοδο οινικής κρίσης.

Σύμφωνα λοιπόν με την απογραφή του 1911 η γεωργική γη της Ραψάνης κατανέμεται ως εξής:

σιτηρά	1.145
όσπρια	5
λαχανικά	31
καπνός	3
αγροναπαύσεις	36
κήποι	282
βοσκές	99
αμπέλια	1.699
σταφίδα	2
ελιές	89
συνιές	2
άλλα διάφορα	34

Σύνολο 3.427 στρέμματα γεωργικής γης, δηλαδή 7,5 % της κοινοτικής έκτασης